Timo Kölling

A POLITIKUS ZIEGLER

Leopold Ziegler (1881–1958) nem teljesen ismeretlen a magyar értelmiség számára. Prohászka Lajos már 1928-ban közel százoldalas tanulmányt tett közzé munkássága addigi szakaszáról, önálló kötet formájában (Vallás és kultúra. Leopold Ziegler filozófiája). *Erre a* Nyugat *1928/19. számában Hetényi János reagált. A harmincas évektől Hamvas Béla hosszabb-rövidebb említések formájában hívta fel a figyelmet a német gondolkozó jelentőségére, vissza-visszatérő módon, csaknem egészen 1968-ban bekövetkezett haláláig méltatva őt. Hosszú csend után, 1998-ban a* Pannon Front *közölt egy írást és néhány adatot Zieglerről (16. szám). Első magyar nyelvű fordítása a* Tradíció *évkönyvben jelent meg 2004-ben. A második 2009-ben, on-line, a „Konzervatív Tea-kör" fórumán. Folyóiratunk jelen száma igazán fontos fordítást közöl Zieglertől, alább pedig az életmű politikai vonatkozásainak részletes bemutatása következik.*

A *Gesammelte Aufsätze* első, 2007-ben napvilágot látott kötete[1] egy ifjú, válságokra hajlamos, akadémiai megalapozottsággal nem rendelkező filozófusnak a kultúra és a tudományok különböző területeit felölelő kutatását dokumentálja, mint gondolatai és művei vállalható alapját. E kutatás olyan időben zajlott, amikor a gazdasági, technikai, politikai és kulturális átalakulásokban a modernitás végül a legnagyobb szabású módon öntudatra engedte magát jutni: mintegy az eredet és feltétel nélküli újdonság történelmi folytonosságából kirobbanó időszakaként. Az akadémiai filozófia a modernitás e lényegére jellemző megosztottsággal reagált: egyfelől radikalizálta a pozitív tudományokhoz történő hasonulást és így tudományosodott, önmagát lényegében „módszertanként" határozva meg, másfelől pedig felfedezte, hogy a világgal való kapcsolatunk mindenekelőtt alakító jellegű, szigorú értelemben vett, tudományelőtti szubjektivitás, mint tulajdonképpeni és önálló, a tudományosság ellenében helytálló, tovább nem redukálható téma és menedék.

A fiatal Leopold Ziegler is így kezdte. Ő, noha ezt már Husserl is érzékelte, de feltehetően sohasem foglalkozott vele behatóbban, választ adott a transzcendentális irányába fordult fenomenológia nagy kérdésére: miként lehetséges elgondolni a világgal való kapcsolatunk végsőkig menő szubjektivitását, anélkül, hogy egyfajta „szembenállásra" redukálnánk, s ezzel csupán ismét objektívvé tennénk? Implicite a művészet-

[1] Összegyűjtött tanulmányok I. 1901–1916. Német kiadás: Neustadt an der Orla, 2007, Koenigshausen & Neumann. A jelen tanulmány a *Gesammelte Aufsätze* második kötetéhez (1927–1953) írt bevezetés. 2010-ben készült. *(A ford.)*

hez mint közvetítőhöz folyamodással, melyen keresztül a bölcselet legrégebbi, az Én és az abszolútum teljességének megismerésére irányuló igénye teljesülhet. A kezdeti tanácstalanságot követően ezért megkönnyebbülésnek bizonyult számára, hogy habilitációs tervei meghiúsultak. Emellett azonban életveszélyes csípő tbc-t kapott, amelyből csak lassan épült fel, búcsút intve fiatalkora kedvteléseinek, a zenének, a költészetnek, de elsősorban a közeli barátaival, így a festő Karl Hoferrel és a szobrász Karl Albikerrel folytatott párbeszédekben is megnyilvánuló képzőművészetnek. Nem csupán pihenést és nemcsak élvezetet jelentett ez a számára, hanem valódi önmagára találást, mindannak megalapozását, amelyre az elkövetkező évtizedekben öt terjedelmes főmű és számtalan kisebb munka építményét emelte. A művészi forma, az emberi tapasztalat és a világ létrehozásának paradigmájaként, tulajdonképpen és ebből következően: a teremtő szubjektivitás, mint a „lét" objektív szerve, az aktív és passzív genezis felbonthatatlan egységének értelmében, minden „szubjektivizmustól" mentesen – ez volt az a törvényesen többé nem megszerezhető állapot, amelyet a művészet filozófiai szemlélése 1912 körül elért. Ezt a helyzetet két könyv dokumentálja, amelyek nem véletlenül álltak szerzőik kölcsönös befolyása alatt: Ziegler Lipcsében megjelent *Florentinische Introduktion zu einer Philosophie der Architektur und der bildenden Künste*[2] című műve és Lukács addigra már németül is elérhető esszégyűjteménye, a *Die Seele und die Formen*.[3] E haladó művészetfilozófiai pozíciónak és központi metafizikai jelentőségében nem esztétikára korlátozódó formafogalmának a nyomai a huszadik század későbbi szellemtörténetét és napjainkat is mélyen meghatározzák, nem egyedül abban a kétséges konstrukcióban, amilyen a minden konkrét történeti vonatkozástól elválasztott „esztétika", hanem mindenekelőtt a politikában és a politikai teológiában, olyan módszerként, amely magára a politikumra mint abszolút fogalomra vonatkozik.

A művészeten „keresztül a bölcselet legrégebbi, az Én és az abszolútum teljességének megismerésére irányuló igénye teljesülhet."

Ezzel az első kötet fő elméleti eredményére célzunk, amely átvezet a *Gesammelte Aufsätze* itt tárgyalt második kötetéhez. A tizenöt e helyütt egybegyűjtött, szövegformájában, hosszában és jelentőségében is roppant eltérő írás, noha egyfelől időrendben sorakozik, ugyanakkor nem kapcsolódik közvetlenül a korai művek eredményéhez, mivel ez az új válogatás tisztán a politikum szempontja mentén került kialakításra. Egy ilyen, az 1927 és 1953 közötti éveket lefedő gyűjtemény éppen azért kínálkozott, mivel Leopold Ziegler kapcsán nem köztudott, hogy igen eredeti politikai íróról van szó. Következésképpen e köteten keresztül Ziegler műveinek meghatározott – az 1930 és 1934 közötti években átmenetileg meghatározóvá vált – rétege ismerhető meg, ha nem is kimerítően, de oly módon dokumentálva, hogy átfogóan szemléltessük a mára jobbára elfeledett filozófus hozzájárulását a huszadik századi német politika(i eszme)történethez.

Ziegler metapolitikai gondolkozása 1925 előtt

Leopold Ziegler (1881–1958) sohasem volt szigorú értelemben vett „apolitikus" gondolkozó.

[2] Firenzei bevezetés az építészet és a képzőművészet filozófiájához. Német kiadás: Lipcse, 1912, Felix Meiner. *(A ford.)*

[3] Magyar kiadás: *A lélek és a formák*. Budapest, 1910, Franklin Társulat. Német kiadás: Berlin, 1911, Egon Fleischel. *(A ford.)*

Az ifjú, alig huszonegy esztendős Hartmann-tanítvány diák már első, 1903-ban megjelent *Das Wesen der Kultur*[4] című művében határozottan politikai érvekkel állt elő. Itt, viszonylag korán – és jóval Spengler előtt – átveszi Chamberlain nagy jelentőségű különbségtételét kultúra és civilizáció között, s bevezet egy meghatározó tulajdonságot, az érdeklődést a mérsékelt, a szélsőséges illetve a szélsőségességet elkerülő megoldások iránt. Mivel, noha Ziegler mintegy saját feladatának tekinti, hogy valódi emberi szükségleteket állítson szembe egy egyre inkább elidegenedő civilizációval, amelynek lényegét a *„természetellenességben"* látja (1903, 33. oldaltól), így *„a kultúra szükségszerűségét kell megalapozni"* (1903, 8. o.). Ezzel előre kimondja a két világháború közötti német jobboldaliság alapállását. Mindazonáltal e különbségtétel sok későbbi propagálójával szemben tisztában van azzal, hogy a kultúra mindig is rendelkezik egy nem éppen felemelő civilizáló, s ezért természetellenes mozzanattal. A Ziegler által követelt *„szakítás a civilizációval"*, egy *„a praktikus viselkedéssel"*, *„a természettel mint gyakorlati eszközzel való összeköttetés"* megszakítása is (1903, 60. o.). A cél nem a civilizáció elpusztításában, hanem mérséklésében áll. Míg a jelen a *„minimális kultúra, maximális civilizáció"* jegyében írható le (1903, 180. o.), a kitűzött cél a legkedvezőbb esetben a *„maximális kultúra egy minimális civilizációval"* megfogalmazásban ábrázolható (1903, 176. o.). Ez absztrakció marad, de ugyanakkor figyelemreméltó megkülönböztetés egy huszonegy éves ember részéről Nietzsche népszerűsítésének és a növekvő szélsőségek időszakában. Ziegler később, egy 1919. február 8-ai, Rudolf Pannwitznak írt levelében is hangsúlyozza a *„mély, benső ellenségességet"*, amelyet *„a nietzsche-i mű minden lényegi egyhangúságában"* – ami elsősorban a tizenkilencedik század polgári idealizmusa elleni harcot jelenti – e filozófus kapcsán érzett. *„Elválaszt tőle egyfajta katasztrofizmus, amely az én természetemmel ellentétes (…). Én csupán folyamatokban vagyok képes gondolkozni, folyamatokban tudok hinni, s számomra még a törések is a folyamatokhoz tartoznak"* (*Briefe 1901–1958*. München, 1963, 335. o.).

Az elmélkedésre való hajlam és a higgadtság okvetlenül jellemzi Ziegler első világháború alatt megjelent két művét, az 1915-ös *Der deutsche Mensch*[5] és az 1917-es *Volk, Staat und Persönlichkeit*[6] című munkákat. Ez persze nem jelenti azt, hogy a háború kitörésekor harmincharom éves szerző gondolkozását a korszellem teljesen érintetlenül hagyta. Ugyanekkor a *Der deutsche Mensch*-t, ahogyan a második és harmadik kiadás előszavában szerepel, *„apolitikus könyvecskének"* szánta. Ám ez csupán azt jelenti, hogy nem szándékozott befolyásolni az adott pillanatot és annak körülményeit, hanem a történelmi események fölé kívánt rendelni egy mindazonáltal feltételekhez kötődő metapolitikai eszmét, kialakítani a *„német lényeg"* eszméjét. S ennek, noha specifikusan németnek kellett lennie – elkülönülve a francia, avagy az angol „lényegtől" –, mint életeszmének mégis magában az eszmében kellett állnia. Ziegler ez alatt „biológiafeletti életet" értett:

> „A biológiafeletti élet (…) az eszmében élést jelenti, az élet velejét és tartalmát az eszmében fellelni, ez jelenti a végső ellenállást, amely az élet számára egyáltalán feltárul, igenli azt, és ezzel a legmagasabbra emeli, a legfőbb ér-

[4] A kultúra lényege. Német kiadás: Lipcse, 1903, Eugen Diederichs Verlag. *(A ford.)*

[5] A német ember. Német kiadás: Berlin, 1915, S. Fischer. *(A ford.)*

[6] Nép, állam és személyiség. Német kiadás: Berlin, 1917, S. Fischer. *(A ford.)*

> tékéhez szublimálja. Valamennyi életművészet abban a törekvésben éri el a csúcspontját, amely az életet a maga biológiai feltételein és határain túl meghosszabbítja, hogy képes legyen a maga ellentétén meggazdagodni és betelni. Ez a biológiafeletti élet leglényege, amelynek tartalmát, ami nem alakítható ki belőle, az eszmében, annak »másságában« lehet megtalálni". (1915, 173. o.)

Egyáltalán nem volt olyan apolitikus és időtlen ez a szándék, mint amilyennek látszott. Ziegler összhangban állt a kor harcias és kollektivista irányvonalaival, hogy metapolitikai igazolást adjon a következőnek: *„a háború követelménye (…) életet áldozni az élet fennmaradásáért"* (1915, 173. o.). Az egyének kétségtelenül fontos egyénisége kizárólag a nép kollektív egyéniségéből nyeri értelmét, amelynek ezért teljes mértékben alárendeli magát, ha ez azt is jelenti, hogy életét kell áldoznia a közösségért. Azért lehetséges ez, mert az egyén élete az organikus egész magasabb rendű életéhez képest végeredményben jelentéktelen. *„Még amit királyként Nagy Frigyes önmagában létre is hozott* – mondja Ziegler –, *az is jelentéktelen ahhoz képest, ami a közösséget jellemezte: bűn nélküli állam, kitűnően kiképzett hadsereg, rátermett nemesség, amely ragyogóan irányítja a csapatokat, olyan polgárság, amely éppen felkészült a történelem során megismert leghatalmasabb szellemi erőfeszítések egyikére, ama német kultúra csodálatos felemelkedésére, amely 1750-től 1830-ig Európa és az egész világ élén állt"* (1915, 182–183. o.). Egyenesen elengedhetetlen egy ilyen közösség gyarapodása, ám a halállal való kapcsolat úgyszintén uralkodó benne:

> „A halál és a közösség (…) bizonyos kölcsönhatásban állnak egymással. Minél erősebbnek érződik a közösség, és minél bensőségesebb az én valamennyi kisugárzása, melyet magába szívott, annál jelentéktelenebbnek kell tartania az egyénnek önmaga kiszolgáltatottságát és megsemmisülését. Ennek fejében a halál valósága a közösség erejének és egységének csodálatos életre keltésével hat vissza rá. Mindenütt, ahol a halál úgymond a közösség hatáskörébe kerül, ahogy minden fegyveres szervezet esetében, valamennyi védekező vagy támadó egyesületnél, megjelenik a belső összetartó erő, készenlét a kölcsönös segítségnyújtásra, az emberek társadalmi érzülete pedig különösen erőssé válik, s fölénybe kerül a vele ellentétes szándékokkal szemben. A közösség *éthosza* gyakran úgy mélyül el, ahogy a halál lehetősége minden tagja számára megnő, avagy közelebbi kapcsolatba kerülnének az egyesülés speciális céljával". (1915, 195–196. o.)

E fejtegetések közelsége azokhoz a nézetekhez, amelyeket 1914–15-ben valamennyi utcasarkon, bármely újságcikkben hirdettek, nyilvánvaló. Ziegler álláspontja aporetikus abban, hogy nem veszi tudomásul a következő, egyszerű tényállásokat: amennyiben számtalan egyéni akarat és egyéni teljesítmény létezik, amelyek az organikus népteljességbe lépnek és létrehozzák azt, akkor e teljesség nem alkothatja a mértékét minden egyéni törekvésnek, melyek célját csak úgy lehet beteljesíteni, ha bizonyos értelemben „szuverénül" járnak el, teljesen átengedik magukat látszólag saját céljuknak. Amennyiben az egyént nem bátorítják, hanem gátolják ebben, a teljesség genezise is kudarcot vall.

Az oly gyakran túlterhelt „teljesség szellemét" nem lehet „előállítani", hiszen, különösen megterheltként, már károsodást is szenvedett. Éppen e felismerés mozzanata vezette Zieglert a *Volk, Staat und Persönlichkeit*ban, s még a *Der deutsche Mensch*ben is az egyén közösséghez fűződő kapcsolatának mélyebb átgondolására. Ne-

vezetesen az egyénnek nem kellene többé feltétel nélkül feláldoznia magát az egésznek, hanem a két politikai entitás, a nép és az állam, éppen ellenkezőleg, a szabad személyiség eszméjében megalapozva tárult elénk. Nem volt olyan cél, melyet a nép az egyén elé állított vagy állíthatott volna, mivel a nép képtelennek bizonyult egységes akaratot képezni, éppen ellenkezőleg, mindig csupán egy vezérlő egyéni akarat hagyhatott nyomot benne (1917, 28. oldaltól és 64. o.). Így az állam és az alapját alkotó jogeszme sohasem egy nép öntudatlan terméke, hanem egy-két egyén vagy egyének csoportjának folyvást tudatos akarati aktusának létesítménye (1917, 88. oldaltól és 151. oldaltól). Ami összességében szigorú szükségszerűségek rendszereként fejezi ki magát, az egyénben a szabad személyiségek számtalan, önálló kifejezéséből áll össze (1917, 42. oldaltól). Természetesen ezt az álláspontot egészen a feltétel nélküli elitizmusig és tekintélyelvűségig is el lehet vinni, ahogyan Kurt Sontheimer rámutatott 1962-ben megjelent *Antidemokratisches Denken in der Weimarer Republik*[7] című tanulmányában. Ebben rejlett Ziegler 1930 és 1934 közötti politikai pozicionálásának egyik alapja is, ahogy egyszerre utasította el élesen a nemzetiszocializmust és a Weimari Köztársaságot.

Már 1918 áprilisában az alábbiakat írta Walther Rathenaunak: *„minden tévedésünket úgy nevezik: a nép"* (1963, 248. o.). Ziegler politikai pozicionálásának megértéséhez kivételesen fontosnak mutatkoznak a Rathenauhoz írt levelek, tiszta betekintést nyújtanak a német kudarcba, a német bűnbe, valamint e bűn szándékos elnyomásába és elrejtésébe a háborús évek minden eredménye mögött. *„Az utóbbi évtizedek teljesen ostoba hatalmi politikájának visszájára fordulásánál a legkevésbé sem gondolkozásról van szó"* (1963, 223. o.), ehelyett *„vezetőink vétkének – amely természetesen népünk vétke is – felnagyításáról (…) a bűnösségig"* (1963, 231. o.). Naponta *„egyre világosabbá válik, hogy mi itt az egész nép – talán minden nép – idegbeteg vonzódásával számolhatunk, s hogy az egyén ezen túl kénytelen beletörődni a borzasztó félelembe, sőt, a lélegzetelállító gondolatokba: egy szellemi megbetegedésnek teljes mértékben alávetett közösség közepette kell élnie és tevékenykednie"* (1963, 244. o.).

„(…) a történelmi események fölé kívánt rendelni egy mindazonáltal feltételekhez kötődő metapolitikai eszmét, kialakítani a »német lényeg« eszméjét."

Egy másik következmény is elhangzik: *„úgy gondolom, nem népek és nemzetek pusztulnak el, hanem egy szent és gyönyörű emberi erő, amely itt-ott, rejtve megnyílik Isten felé, ha eljön az ideje"* (1963, 237. o.). Eme *„emberi erő"* jegyében ajánlja Ziegler a már 1914 óta íródó *Gestaltwandels der Götter*[8] című művének ateista misztikáját, mint az idő *„belső leoldását, tőle való elfordulást"* (1963, 248. o.). Ennek az *„elfordulásnak"* a lényege abban áll, hogy Ziegler számára a *„német jelleg"* pontosan az *„eszmében lévő életként"* valósul meg. A *„biológiafeletti életről"* szóló beszédben e *„jellem"* tisztán formális meghatározását nyújtja, miközben igyekszik a konkrét anyagiságot is meghatározni: miként a németekre örökkön-örökké a megvalósítást bízták, újra meg újra, bűnös módon alájuk kínáltak, sőt, a világháború éveiben csaknem akaratlagosan megrontották az *„emberfeletti igazságosságot"*. *„Német eszmeként"* Ziegler valamennyi változás

[7] Antidemokratikus gondolkozás a Weimari Köztársaságban. Német kiadás: München, 1962, Nymphenburger Verlags-Handlung. *(A ford.)*

[8] Az istenek alakváltozása. Német kiadás: Berlin, 1920, S. Fischer. *(A ford.)*

ellenére szilárdan kitart a saját elgondolása mellett, s második főműve, a *Das heilige Reich der Deutschen*[9] című e benyomásról számol be, ezen eszme „tragédiaként" értelmezett folyamatáról a német nép kezdetektől egészen a jelenig tartó történelme során.

A *Der deutsche Mensch* fejezete, amelyre ezt a meghatározást vonatkoztathatjuk, az 1914–15-ben íródott „Das unerkannte Folk"[10] címet viseli, amelyben Ziegler megkísérli az ideális és a reálisan létező nép egymással történő azonosítását. A szerző a német jelleg franciával történő szembesítésével tesz szert definíciójára, mely jellegek közül az utóbbi minden esetben megmarad a konvenciók segítségével elért történelmi formáknál. A konvenció, mondja Ziegler, *„a közös ösztönön, a közös szemléleti formákon, szabályokon, avagy szokásokon alapuló valóság, mindig éppen az a valóság, amelyben megegyezünk"* (1915, 93. o.). Ebben az értelemben teljesen *„konvencionális"*, hogy a francia jelleg azokat a történelmi formákat tölti be, amelyeket maga hozott létre, feloldódik bennük és ezért közvetlenül kiolvasható belőlük. Azonban a franciák éppen ezért nem sejtenek semmit *„az őrültségnek tűnő, ám kétségtelenül német törekvésről, az emberfeletti igazság szemszöge szerinti dolgokról, sajátosságaik mérték és tartalom után történő értékelni akarásáról, amely nem szokások, szociológiai szükségszerűségek, avagy kényelem által meghatározott létezés"* (1915, 89. o.). Ez azt eredményezi, hogy elidegenednek a szomszédos népektől, ráadásul láthatóan eléggé sértő következményekkel: a németek transzcendens jellege pontosan nem olvasható ki az általuk teremtett formákból (1915, 94. oldaltól), éppen azért, mert ahogyan művészetük gazdagsága is mutatja, a formateremtő nép teljes mértékben képes kezelni a formákat (1915, 65. oldaltól). A németek számára a megvalósított formák azonban, amit Goethe példája (1915, 102. oldaltól) soha nem tesz teljessé, minden bizonnyal nem öncélok, hanem csupán *„a személyiség sosem lezárult, belső kibontakozási folyamatának"* jelei, *„egy újra és újra önmagán túllépő, önmagát transzcendáló dolog jelenlegi határa és állapota"*. *„Csupán e vég nélküli folyamatból és előrehaladásból lehetséges értékelni az életet, ebből érthető meg mértéke, tartalma és belső rendeltetése"* (1915, 105. o.).

Amennyiben először a *Gesammelte Aufsätze* első kötetének elméleti hozadékát vesszük szemügyre egy esztétikai formafelfogás megragadása érdekében, amely egyszersmind az esztétikumra vonatkozó valamennyi behatárolást is felmutatja, s egyben a világ, avagy a lét emberi felépítését is szimbolizálja, a formafelfogás politikai dimenziójába is bepillantást nyerünk, ahogy idáig megjelent, és Ziegler gondolkozásában összességében a legnagyobb fontossággal bír. Semmiképpen nem kapcsolódik azonban egy metaforo-logikusan dekonstruálható alkalmazáshoz, hanem csak egy lényegi identitásra vonatkozó, valódi analógiához. Ezt érdemes figyelembe venni. Csupán történetfilozófiai kategóriaként tekinthető Ziegler politikával kapcsolatos műveinek metafizikai formafelfogása, még ott is, ahol ezek a maguk teljességében nem tematizálhatók.

Hogy ebben objektív, korszakos tartalom rejlik, az a Walter Benjaminnal és Carl Schmittel történő összehasonlítás során mutatható ki. Ami az utóbbi gondolkozót illeti, itt csupán annyit jegyzünk meg, hogy Ziegler 1914–15-ös, a francia *„jellegre"* mint *„konvencionálisra"* vonatkozó meghatározása mintegy előképe volt annak az előszónak, amelyet Schmitt

[9] A németek szent birodalma. Német kiadás: Darmstadt, 1925, Otto Reichl Verlag. *(A ford.)*
[10] Az ismeretlen nép. *(A ford.)*

1924-ben, *Politische Romantik*[11] című művének második kiadásához írt. *„A németekből* – hangzik el itt – *hiányzik az a könnyedség, amely a szavakat kézhezálló, egyszerű jelekké teszi, s ezzel különösebb felhajtás nélkül elfogadhatóvá válnak. Egy kifejezés az esetünkben kétségtelenül gyorsan banálissá lehet, ám gyakorlati és értelmi szempontból nem könnyen lesz konvencionális".* A francia nyelv ezzel szemben *„terminológiai könnyedséggel"* büszkélkedik (Carl Schmitt: *Politische Romantik*. 6. kiadás. Berlin, 1998, 5. o.). Néhány további, itt nem tematizált párhuzam nagyon valószínűvé teszi, hogy Schmitt ismerte Ziegler *Der deutsche Mensch*ben kialakított elképzelését. Így alkalmazta a fejtegetéseit egy szándékolt szembenállás létrehozására is, amelynek meghatározása azonban különösen nehéz feladat, mivel Schmitt és Ziegler közös alapon állnak a pozitív joggal szembeni fordulat kapcsán (vö. Ziegler *Von Platons Staatheit zum christlichen Staat*[12] című könyvével). A különböző nézőpont abból származik, hogy Ziegler számára a specifikus, német perspektívát a forma *„emberfeletti jogossága"* transzcendálja, míg Schmitt koncepciójában csupán a formák hordozói képesek erre. Schmitt ezért valószínűleg a polgári formák felbomlasztásának képviselőjeként, olyan értelemben vett romantikusként tekintett Zieglerre, amelyet a *Politische Romantik*ban a *„szubjektív okkazionalizmus"* kritikával illetett, félreértve azt, hogy a *„benső növekedés végtelen folyamatához és előrehaladásához"* Ziegler véleménye szerint a formákra éppenséggel mint eszközökre van szükség, sőt, a legteljesebb mértékben formateremtő erőként gondolható el. A különbségtétel itt azonban egyáltalán nem állhatott Schmitt érdekében, mivel a bensővé tétel, amely a formákat relativizálja, hogy egy végső, beléjük visszavont *„benső formához"* mint transzcendens érvényességi és kialakítási alaphoz kösse azokat, Schmitt számára kétségtelenül az általa kárhoztatott *„semlegesítések és depolitizálások korszakához"* tartozik, egyszerűen azért, mert szembenáll a láthatóság és a nyilvánosság alapelveivel, ahogyan azt utánozhatatlan módon kidolgozta a *Römischer Katholizismus und politische Form*[13] és a *Verfassungslehre*[14] című munkáiban. Arra is emlékeznünk kell, hogy Ziegler számára a *Der deutsche Mensch* kapcsán úgyszintén fontos gondolat a *„végtelen folyamat és előrehaladás"*, amelynek filozófiai alátámasztására a *Heiligen Reich der Deutschen*ben törekedett Goethével és Hegellel kapcsolatban, s amely kísértetként járja át Schmitt életművét, egészen a *Politische Theologie II.*[15] utószavának zseniális kritikájáig, ahol nem kizárólag a semlegesítés és depolitizálás, hanem a teljes megsemmisülés *„fejlődési folyamatát"* a „legagresszívebb közvetítő" címkéjével látta el.

Az „átalakult filozófus". Ziegler ugrása a konkrétba (1925–1930)

Ezzel jellemzésre került az a metapolitikai háttér, amelyet Ziegler az e kötetben összegyűjtött írásaiban konkretizálni igyekszik, s amelytől ugyanakkor el is távolodik. A gyűjtemény egy

[11] Politikai romantika. Német kiadás: München–Lipcse, 1919, Verlag von Duncker & Humblot. *(A ford.)*
[12] Platón államától a keresztény államig. Német kiadás: Olten, 1948, Summa-Verlag. *(A ford.)*
[13] Római katolicizmus és politikai forma. Német kiadás: Stuttgart, 1923, Klett-Cotta. *(A ford.)*
[14] Alkotmánytan. Német kiadás: Berlin, 1928, Duncker & Humblot. *(A ford.)*
[15] Magyar kiadás: *Politikai teológia II.* Máriabesnyő–Gödöllő, 2006, Attraktor. Német kiadás: Berlin, 1932, Duncker & Humblot. *(A ford.)*

1927-es írással kezdődik, melynek címe: „Soll Deutschland Kolonialpolitik treiben?"[16] Ez, amennyire a megjelent művek tanúbizonyságot tesznek róla, korábban Ziegler számára elgondolhatatlan téma volt. Miként jutott el azonban odáig, hogy ő, akinek a *Gestaltwandel der Götter*, a *Der ewige Buddho*[17] és a *Das heilige der Reich der Deutschen* című művek még egy elszakadás, egy belső leválás eszközei és tanúságtételei voltak az aktuális eseményekről, most ellenben egyértelműen átlépte az eszmék metapolitikai kibontakoztatása és a jelenkori történések politikai kritikája és vizsgálata közötti határt?

Ahogy Ziegler esetében gyakran megtörtént, ezúttal is egy külső behatás volt a döntő. A *Heiligen Reich* egyik recenziójában a vele baráti viszonyban lévő Otto Flake kritizálta *„a történelem területének legégetőbb problémája elmozdítását"*, abból a meggyőződésből kifolyólag, hogy *„egy nép számára épp úgy, mint az egyes emberek számára, oly kevés jót eredményez a múlt felderítése, hogy abban találja meg a jövő magyarázatát, hogy igazolja, pozitívnak lássa, és kéznél lévőnek tartsa önmagát"*. A kritika részben valóban agresszívan megfogalmazott, például, mikor így hangzik: *„egy neurotikusnak, aki önmagába szállt alá, végül rá kell ébrednie, hogy minden, ami róla szól, úgy jó, ahogy van, s hogy ezen nem is szeretne változtatni"*, avagy, mikor a *„német eszméket"*, amelyeket Ziegler áttekintett, hogy végeredményben az organikus növekedés és a metafizikailag megragadott létrejövés goethe-i koncepciójába pillantson a maga teljességében, *„meddőhányókként"* jellemezte, amelyek képtelenek választ adni a német ifjúságot kínzó kérdésekre. Ziegler könyve *„az ismeretről szól, ám hiányzik belőle minden olyan impulzus, amelyet követelnem kell egy nemzedéktől, amely megélte az amerikanizmust, s ebből kellett kihoznia minden fiatalságot, rugalmasságot és irányítás alatt tartott világiasságot, melyeket az csíráiban tartalmazott"*. *„Ziegler igazolja a német elzárkózást* – foglalja össze Flake –, *én viszont nyugati vagyok, aki látja a világtípus vonásainak felépültét, és tudatosan kíván az eljövendő idő szolgálatába állni"* (*Briefe und Dokumente*. 2005, Würzburg /Gesammelte Werke in Einzelbänden, 5. köt./, 216. oldaltól).

„Sokat gondolkoztam Flake elutasításán", jegyezte fel Ziegler ennek kapcsán 1925. április 13-án a naplójába, s hagyta kihűlni az addig igen szívélyes kapcsolatot, anélkül, hogy tisztázta volna az ügyet Flake-el. A kritika, amellett, hogy oly agresszíven és önkényesen került megfogalmazásra, telibe találta a Zieglerben magában újra és újra felmerülő elégtelenség érzését. Ez a nem-megfelelőség legtisztábban egy Rathenauhoz 1917. március 18-án írt levélből világlik ki, amelyben Ziegler a *Volk, Staat und Persönlichkeit* című könyvét Rathenau nagyjából ugyanekkor megjelent *Von kommenden Dingen*[18] című művével hasonlítja össze. Ziegler itt nyíltan bevallja, hogy Rathenau miben áll egyértelműen felette:

> „Nem mintha a legkevésbé is sikeres lettem volna abban, hogy a szemem előtt lebegő célkitűzésekhez, a gazdaság, az államforma és a pártalakítás követelményeihez közvetlenül kapcsolódjak. Pontosan az ezekről a dolgokról alkotott fejtegetéseidnek olvasása közepette kell azt éreznem, meglehet, némileg fájdalmasan, hogy mennyire magába feledkezett álmodozó és valóságidegen fogalomalkotó vagyok, s mily rémisztő mér-

[16] Kell-e gyarmati politikát folytatnia Németországnak? *(A ford.)*
[17] Az örök Buddhó. Templomi írásmű négy tanításban. Német kiadás: Darmstadt, 1922, Otto Reichl Verlag. *(A ford.)*
[18] Eljövendő dolgokról. Német kiadás: Berlin, 1918, S. Fischer. *(A ford.)*

tékben hiányzik belőlem az emberek, dolgok és körülmények ismerete, hogy valami másra is képes legyek, mint meggyőződéseket ábrázolni, úgyszólván teljesen elszakadva a megvalósítás minden rendelkezésre álló és elérhetetlen irányvonalától". (1963, 225. o.)

Mein Leben[19] című önéletrajzában is visszatér erre:

„(…) Rathenau sokatmondó írásának megvolt az a mérhetetlen előnye, hogy pontosan alkalmazkodott a helyhez, időhöz, naphoz és órához, míg az enyém az időbeli dolgokat megint csak időtlenül tükrözte, s ezzel a közvetlenség minden erejét elveszítette". (1925b, 201. o.)

Ami Flake kritikájában eltalálta Ziegler e leküzdhetetlen nem-megfelelőség érzetét, az azzal a következménnyel járt, hogy a „világidegen" filozófus ekkor egy rá egyáltalán nem jellemző „konkrétba történő ugráshoz" készülődött. Arra kényszerítette magát, hogy egy ideig kizárólag a gazdaság, a politika, az oktatás és a technika legaktuálisabb kérdéseivel foglalatoskodjon, s 1925-ben kiterjedt előadói tevékenységbe is fogjon e témák kapcsán. E véleményváltozás első, nyomtatásban megjelent tanúságtételét Ziegler az 1927-es *Zwischen Mensch und Wirtschaft*[20] című művében mutatta fel, amely 2003-ban a J. Hanns Pichler szerkesztette *Gesammelten Werke in Einzelbänden* harmadik köteteként jelent meg újra. A gazdasági a politikainál is inkább olyan terület volt, amelyen Ziegler a korkérdések konkrét vizsgálatát kívánta elvégezni, és a szakemberek gyakran elismerték, hogy ha írásait sohasem sikerült átjárnia *„a közvetlenség erejének"*, mely Rathenaunál oly kiválóan megjelent, sokszor azért szembetűnő erő rejlett bennük.

Ziegler mégis olyan jól érezte magát az új szerepben, hogy az elvégzett „ugrást" utólag programszerűen is alátámasztotta. Az 1929-es év Goethe-díj nyerteseként, gyorsan halványuló sikereinek csúcsán, a díjátadó alkalmából „Der gewandelte Philosoph"[21] címmel rádióelőadást tartott, amely 1930. május 6-án a müncheni *Neuesten Nachrichten*ben meg is jelent. Ebben azt mondta, hogy a jelen filozófusa többé nem lehet kizárólag a *„platóni ideák őrzője"*.

„A fogalmak tudományos kidolgozása, a megismerő megértés a filozófusok számára annyiban életük fő elfoglaltsága, amennyiben felkészíti őket a valóság állapotaihoz való közvetlen hozzáférésre, s az ezekbe történő beavatkozásra. Nem az adott megállapítás az, amely a tulajdonképpeni gondolkozó dolga, hanem legalább ugyanannyira a célkitűzés, mely felé az adott a szó legilletlenebb értelmében »irányul«". (Idézi *Leben und Werk in Dokumenten*. Szerk. Gerhard Stamm – Friedbert Holz – Helmut Schröer [Ausstellung v. 24. 11. 1978 – 10. 1. 1979 i. d. Badischen Landesbibliothek]. Karlsruhe, é. n., 103–104. o.)

Ez nem véletlenül hangzik Marxhoz hasonlónak, akivel Ziegler a korábbi években elmélyülten foglalkozott, s akinek tanítását a *Zwischen Mensch und Wirtschaft*ban komoly kritikának vetette alá. A marxista követelménnyel, mely szerint a

[19] Életem. Német kiadás: In *Dienst an der Welt. Zur Einführung in die Philosophie Leopold Zieglers*. Darmstadt, 1925, Otto Reichl Verlag. *(A ford.)*

[20] Ember és gazdaság között. Német kiadás: Darmstadt, 1927, Otto Reichl Verlag. *(A ford.)*

[21] Az átalakult filozófus. *(A ford.)*

filozófusnak többé nem csupán értelmeznie, hanem megváltoztatnia kell a világot, Ziegler feltétlenül egyetértett; ám ha közelebbről vesszük szemügyre, áthidalhatatlan szakadék tárul fel közte és a marxi, de főként a marxista látásmód között, amely a feltűnésmentes *„irányul"* szóban testesül meg. A filozófus ugyanis, Ziegler véleménye szerint, semmiképp sem lehet az adott körülmények *„bírája"*, amennyiben irányulásának mértékét kizárólag a történelmi folyamatok absztrahált anyagából veszi, szemben azzal, amelynek az emberek valamennyi, specifikusan „szellemi" megvalósítási szándéka csupán *„ideológiai építmény"*. A *„célkitűzés"*, amiről Ziegler beszél, egyáltalán nem lehetséges egy „törvényesen" előállított jövőben, amit felhatalmazottjának, a filozófusnak kell „előjátszania", hanem a teljes emberiség történelemfeletti, s éppen emiatt valamennyi történelmi jelent hordozó és e jelenre *„irányuló"* eszméjében, ahogyan azt mindenekelőtt Goethe elgondolta (vö. *Zwei Goethereden und ein Gespräch*,[22] 1932). Ziegler nézeteltérése a marxizmussal előrevetíti későbbi munkáinak egyik, az osztatlan és oszthatatlan humánum eszméjén alapuló lényegi pontját, amely az *Überlieferung*[23] című harmadik főműben a misztikus első és általános emberként ismerhető meg.

A politikai-teológiai beavatkozás időszaka (1930–1934). Államteológia és egy rendi állam ideológiája Edgar Julius Jung környezetében

Ziegler politikai nézetei végeredményben csupán metapolitikai meggyőződésének hátterével érthetőek meg, amely szerint egy lényegi értelemben felfogott „forma" nem kizárólag az abszolútum szerve a történelemben, hanem éppenséggel a történelmiség egyedülálló eszköze. Ami a formán kívül létezik – ebben Ziegler a „jobboldali" Carl Schmittel éppúgy összhangban áll, mint a „baloldali" Walter Benjaminnal – a puszta történelmietlen élet kategóriájához tartozik. Ennek formát adni a politika feladata.

Ez elsőlegesen nem egyéb és nem több mint történetfilozófiai állítás. Hogy mennyire problematikus, sőt, kínos lehet, ha az állítást konkrét korkérdések megválaszolására alkalmazzák, azt az alábbi írások, szerencsére csupán néhány helyen, oly módon dokumentálják, ami aligha szorul magyarázatra. Rögtön az első szöveg, a „Soll Deutschland Kolonialpolitik treiben?" dicsőíti Németország első világháború előtti *„ellentmondást nem tűrő módon kifejezésre juttatott képességét"* az afrikai gyarmatokon, *„hogy megnyerje magának a négereket, és azokat elengedhetetlen munkateljesítményre nevelje szelídséggel és erővel"*. A fehér ember mint megváltó a forma szigorú, ám békés hordozója és tanítója! Innen sajnos egy megdöbbentően egyenes, semmiféle elmélet által meg nem tört vonal vezet az 1949-es, Edgar Julius Jungnak ajánlott emlékirathoz, amely a Harmadik Birodalom törvénytelenségeit *„néger módiként"* jellemezte.

Az ilyen kijelentések minden kritikára érdemes volta mellett sem volna jogos Ziegler művét ezekre korlátozni. Azon főleg nem változtatnak, hogy az itt összegyűjtött írások éppen legproblematikusabb szempontjaikban válnak különösen érdekessé a kutatás számára. Ez a legkevesebb, ami a javukra írható. Nagymértékben vonatkozik ez az 1930 és 1934 között született tanulmányokra. A második világháborút követően maga Ziegler is meg kívánta jelentetni ezeket *Acta zu*

[22] Két Goethe-beszéd és egy beszélgetés. *(A ford.)*

[23] Átadás/Hagyomány. Német kiadás: Lipcse, 1936, Hegner. *(A ford.)*

Zeitgeschichte[24] címen, ami végül nem következett be. E szövegek a Weimari Köztársaság utolsó és a nemzetiszocializmus első évei jobboldali gondolkozásának legfontosabb dokumentumai közé tartoznak, s szerves részét képezik az akkori konzervatív intellektualizmus erőfeszítéseinek, amelyek a végzetesként érzékelt eseményeket még idejében fel kívánták tartóztatni, avagy a kor felszabadított forradalmi dinamikájának pólusát a maguk értelme szerint akarták „megváltoztatni". Az erkölcsi felháborodást azzal kapcsolatban, hogy Ziegler, mint sokan mások, csak 1934. június 30-át követően látta be ezen erőfeszítések hiábavalóságát, s hogy semmiképpen sem tehetjük őt a parlamentáris demokrácia hívévé, korlátok közé kell szorítani, mivel Ziegler korai és kompromisszummentes ellenfele volt Hitler mozgalmának. Már a *Heiligen Reich der Deutschen*ben *„hisztérikus bandavezérként"* jellemezte őt (1925a, I. köt. 254. o.). 1932. április 6-ra datálható az „überlingeni Hindenburg-választmány" két névtelen, Ziegler szerezte röplapja: „Hindenburgra szavazok! Miért Hindenburgra? És miért nem Hitlerre?" Az utóbbi kérdést a röpirat így válaszolta meg: *„mert a németek ígéretekben leggazdagabb népmozgalmát a legroszszabb tömegösztönök felkorbácsolásával irányítja! Mert ígéreteiben kétértelmű és mértéket nem ismerő, szándékosan elmossa a lehetséges és a lehetetlen közötti határt és különösen az ifjúságot egy földi paradicsom vágy- és álomképével csapja be"* (*Leben und Werk in Dokumenten*, 112. o.). A második világháborút követően ezeket az érveket hozta fel Ziegler a kommunizmussal, mint ugyananak az *„eltömegesítésnek"* a termékével szemben is. Amiért a *„népmozgalmat"*, amelyhez nézete szerint a nemzetiszocializmus csupán hozzácsapódott, a lényeges eszmékben történő részesedés nélkül, mégis oly *„ígéretekben gazdagnak"* tartotta, az 1930 és 1934 között született írásaiból félreérthetetlenül kiderül. Míg a „Politische Stellungnahme"[25] Ziegler kritikáját a Weimari Köztársaság pártrendszeréről a lehető legélesebb formában tartalmazta, addig az 1931-ben különálló könyvecskében megjelent *Fünfundzwanzig Sätze vom deutschen Staat*[26] pozitív politikai hitvallását bontotta ki, Edgar Julius Jung rendi állami elképzeléseinek összefoglalása alakjában, amelyeket ezekben az években teljesen a maga képére formált, s hirdetésük és népszerűsítésük mellett köteleződött el. Erre Zieglernél valóban senki sem volt alkalmasabb, aki egyfelől ezekben az években nagyon olvasott szerző volt, másfelől pedig 1929-ben adta ki *Der europäische Geist*[27] című művét. Ebben nagyon közel állt Jung szellemiségéhez, ám az ugyanakkor még nem hatott rá. A *Heiligen Reichs der Deutschen* tisztán történeti és metafizikai szemléletmódja egy *új középkor* politikai-teológiai látomásába ment át, egy Novalistól, Bergyajevtől és Spanntól ihletett elképzelésbe, melyet Ziegler a „Der deutsche Staat"[28] című, 1934-es, ebben a kötetben is szereplő előadásában örökített meg. A *Der europäische Geist* tényleg olyan pont volt Ziegler munkásságában, amely összekapcsolta az 1925 óta tartó „konkrétba történő ugrást" a korábbi évek metafizikai és metapolitikai megfontolásaival egy széles körű politikai teológia tervezetének megvalósításához. Tekintettel ezen alakulás komplexitására, Stefan Breuer kétségtelenül túlságosan leegysze-

[24] Iratok a kortörténethez. *(A ford.)*
[25] Politikai állásfoglalás. *(A ford.)*
[26] A német állam huszonöt tétele. Német kiadás: Darmstadt, 1931, Otto Reichl Verlag. *(A ford.)*
[27] Az európai szellem. Német kiadás: Darmstadt, 1929, Otto Reichl Verlag. *(A ford.)*
[28] A német állam. *(A ford.)*

rűsítő, amikor Ziegler útját a *Heiligen Reich*től a *Fünfundzwanzig Sätzen*ig így foglalja össze: *„A középkori császárság leírását követően Ziegler (…) olyan terjengős taglalásba veszett Goethéről mint vallásról, hogy néhány évvel később szükségesnek látta meghúzni a vészféket, s Európa és az egész világ megmentésére egy »újrakeresztényiesítést« ajánlott, egy olyan követelést, amellyel akkoriban (…) Edgar Julius Jung foglalatoskodott. Azt, hogy Ziegler mennyire zavarodott állapotban volt, semmi sem mutatja jobban annál a ténynél, hogy miután évekig a birodalmi eszme körvonalazására tett terméketlen erőfeszítéseket, végül megelégedett Jung* opus magnum*a rövid összefoglalásának elkészítésével”.* (Stefan Breuer: *Ordnungen der Ungleichheit. Die deutsche Rechte im Widerstreit ihrer Ideen 1871–1945*. Darmstadt, 2001, 194. o.)

Ziegler az 1894-es születésű Edgar Julius Junggal 1929-ben kötött barátságot, abban az évben, amelyben nem csupán a *Der europäische Geist*, hanem az elkövetkező időszak birodalmisággal kapcsolatos vitáiban nagyon fontos szerepet játszó mű, Alois Dempf *Sacrum Imperium*ja[29] is napvilágot látott. Jung a húszas évek elején, Moeller van den Bruck eszméinek hatása alatt először nacionalista csoportosulásokkal került kapcsolatba, amelyektől 1925 környékén azonban ismételten elszakadt, miután megismerte Othmar Spannt, akinek univerzalisztikus tanítását ettől kezdve a magáénak vallotta. 1927-ben jelentette meg főművét, a *Die Herrschaft der Minderwertigent*,[30] amely a tömegdemokrácia alapvető kritikája volt, amellyel szemben a könyv jelentősen bővített második kiadásában egy *„organikus”*, itt konkrétnak nevezett, föderalisztikusan és hierarchikusan felosztott európai *„birodalmat”* tételezett. Ez alapvetően a nacionalisztikus és neoarisztokratikus elképzelések szimbiózisa volt, míg a németekre, mint *„birodalmi népre”*, egy *„új nemesség”* értelmében, vezető szerep várt. A birodalmi eszme e megformálásában ugyan Ziegler nem osztozott, mindazonáltal átvette Jungtól – és Spanntól, mint közös forrástól – a korporatív állam eszméjét, melyet a középkori céhek és ipartestületek mintája alapján különböző, helyileg behatárolt és így áttekinthető, nem absztrakt szerveződésnek alávetett *„szakszolgáltató sejtekre”* kellene tagolni. E birodalomnak a szó valódi értelmében demokratikusnak kell lennie, szemben a Weimari Köztársaság *„áldemokráciájával”*, azáltal, hogy az államfőt a nép közvetlen *„ősválasztással”* választaná meg.

Ziegler számottevő hatása mindenekelőtt abban mutatkozott meg, hogy Jung a harmincas évek elején távolodni kezdett az addig leplezetlen kollektivista pozíciójától, és attól kezdve a *„személyiség”* keresztény eszméjét állította előtérbe, amely szerint mindenki magában hordozza a szabadság mértékét, és semmiképpen sem válhat kívülről megszabottá (vö. a *Sinngebung der deutschen Revolution*[31] című írással, Oldenbourg, 1933). Az új rendi államban a teljesség tekintélyelvű felosztása és az egyén szabadsága nem állnak ellentmondásban, noha természetesen nyitott maradt, hogy az elkerülhetetlen konfliktushelyzetben Jung és Ziegler miként valósítaná meg ezt az egyensúlyt.

Jung számára mindenekelőtt Ziegler azon felfogása volt döntő jelentőségű, hogy Európa egységét nem tisztán a politikumból, hanem a kereszténység szelleméből kívánta elérni. Ezt az álláspontot védte Jung is a katolikus akadémiai szövetség 1933. július 21-e és 23-a között, a Maria Laach bencés apátságban megtartott, híres

[29] Szent Birodalom. Német kiadás: München, 1929, R. Oldenbourg. *(A ford.)*

[30] Az alacsonyrendűek uralma. Német kiadás: Berlin, 1927, Deutsche Rundschau. *(A ford.)*

[31] A német forradalom felfogása. *(A ford.)*

konferenciáján, ahol néhány nemzetiszocialista államtanácsos, köztük Carl Schmitt jelenlétében a *„totális állam"* ellenében lépett fel. E konferencián, ahol a katolikus birodalmi eszme és a nemzetiszocialista ideológia közötti kapcsolatteremtés lehetőségét vitatták meg, Jung, Schmitt és mások mellett részt vett a kolostor apátja, Ildefons Herwegen, Damasus Winzen bencés atya, Alois Dempf, Peter Wust, Franz Schnabel, Albert Mirgeler, Pobert Grosche, valamint Franz von Papen alkancellár. Jung közismerten itt fűzött nagy reményeket a nemzetiszocialisták bukásához, és egy *„második"*, a tulajdonképpeni *„német"* forradalom eljöveteléhez. Ziegler nevét aligha kellett a jelenlévők számára bemutatnia. Hogy végeredményben milyen nagyra kellene becsülnünk a filozófus hatását a birodalmi vitára – noha annak egyik meghatározó javaslója volt –, ebből aligha lehetséges rekonstruálni. Nem túlbecsülhető fontosságú azon újságok még mindig csak kevéssé kutatott környezete, amelyekben Ziegler és Jung a húszas évek végén és a harmincas évek elején publikált, s amelyek egyszersmind be is fogadták őket. Ezek közé tartozott a *Deutsche Rundschau*, az *Europäische Revue*, a *Münchner Neueste Nachrichten*, a *Der Ring*, a *Die Tat*, a *Das Innere Reich* és a *Deutsches Volkstum*. Ezekhez járult még a katolikus lapok miliője, mindenekelőtt a *Hochland* és a *Stimmen der Zeit*.

Összességében elmondható, hogy Ziegler, „szellemi nagyságként", inkább a háttérben fejtett ki hatást. Elsősorban az írásaira összpontosított, s már a húszas végek végétől harmadik főműve, az *Überlieferung* előmunkálataival foglalkozott, Jungnak engedve át a szigorú értelemben vett gyakorlati és politikai tevékenységet. Ez csupán akkor változott meg, amikor Jung kezdte beavatni Zieglert konspirációs szándékaiba. Az eseményeket, amelyek csúcspontjukat egy eredménytelen találkozásban érték el Ziegler és Franz von Papen között 1934 tavaszán, itt nem szükséges újra elmondani, mivel megtette maga Ziegler, az 1934. július elsején meggyilkolt Jungnak ajánlott emlékiratában. Ezért feltétlenül ajánlatos a jelen kötet olvasását az *Edgar Julius Jung. Denkmal und Vermächtnis*[32] című írással kezdeni. Ziegler 1949-ben írta, és 1955-ben a *Stifterbibliothek* 61. köteteként jelentette meg. A szerző csupán annak a körülménynek köszönhette, hogy nem zaklatták a szövegben leírt eseményekkel kapcsolatban, és sikerült elkerülnie barátja sorsát, hogy Jung időben meg tudta semmisíteni Ziegler valamennyi levelét.

„(…) a kommunizmusban ne csupán az egyik, hanem az ellenséget, az Antikrisztus alakjába bújt álmessiást lássuk".

Jung halálával váratlanul véget ért az összes remény a nemzetiszocializmus „pólusváltásával" és egy „második forradalom" iránti elköteleződéssel kapcsolatban. Aki azt kívánja bizonyítani, hogy Ziegler a tevékenységével csupán az „első forradalom" legitimizálásához és ama totális állam megszilárdításához járult hozzá, amely ellen a *„birodalom"* jegyében akart fellépni, annak – tekintettel arra, hogy e politikai-teológiai fázis utolsó munkái, mint amilyen a *Der deutsche Staat*, aporetikus és alapjában mégis csak kétségbeesett szövegek – könnyű a dolga. A szakadék eszme és valóság között annyira naggyá vált, hogy Ziegler számára egy ideig nem is volt belátható.

A politikai teológiától a késői művek politikai filozófiájáig

1934. június 30-át követően Zieglert, mint politikai szerzőt, elhallgattatták. A következetes

[32] Edgar Julius Jung. Emlék és hagyaték. Német kiadás: Bécs, 1955. *(A ford.)*

visszavonultságban mindenekelőtt harmadik főművét, az *Überlieferung*ot készítette el (1936), ezután pedig ennek kiegészítéseként egy művészetfilozófiai vizsgálódást, az *Apollons letzte Epiphaniet*[33] (1937). Ez utóbbi volt Ziegler utolsó publikált írása a Harmadik Birodalom időszakában. 1937-től 1944-ig tartott a munka negyedik főművén, a *Menschwerdung*on,[34] a Miatyánk kétkötetes értelmezésén, ami egyúttal Böhmére és Baaderre is támaszkodott, a gonosz apokaliptikusan értelmezett metafizikájának korabeli eseményekre vonatkoztatott csúcspontjaként. Csupán 1948-ban jelenhetett meg ez a Ziegler késői bölcseletéhez átvezető mű. Az öt, az 1945 utáni időszakból e kötetben található írás egy politikai filozófia töredékei, amelyekből összességében megismerhető a késői Ziegler gondolkozása. A munka, amelyet 2009-ben *Leopold Ziegler. Eine Schlüsselfigur im Umkreis des Denkens von Ernst Jünger und Friedrich Georg Jünger*[35] címmel adtam közre, ennek előkészítéseként értendő.

Különösnek tűnhet, hogy Spann és Jung eszméihez Ziegler még 1949-ben, a „Zweierlei Sozialisierung"[36] című írásában is ragaszkodott, mint pozitív formáló erőkhöz, ráadásul Mussolini *stato corporativo* alapeszméjével is kapcsolatba hozta azokat, amit természetesen *„a fasiszta diktatúrától való függősége"* értelmében hamisítottak meg. Aki ezt botrányosnak tartja, annak nem szabad elfelejtenie, hogy nincs „Ziegler-ügy" a „Schmitt-ügy" vagy a „Heidegger-ügy" értelmében. Ezért Ziegler még csak kísértésbe sem esett, hogy politikai-teológiai korszakának szemléletét az állítólagosan „apolitikus" irányába menekítse. Kitarthatott mellettük, miközben tisztességesen nekiállt, hogy az értelem ítélőszéke elé tárja őket. Az „apolitikusság" fikciójával Zieglernek nem volt dolga. Valamennyi késői műve politikai konfrontációt keresett, amelyekben kelet és nyugat gondolkozási folyamatának általános ideológizálódását vette kritika alá, arra kérve, hogy éppen most gondoljuk át az időszerűtlent, s eközben a kommunizmusban ne csupán az egyik, hanem *az* ellenséget, az Antikrisztus alakjába bújt álmessiást lássuk, amire tekintettel, ráadásul *„abszolút döntésre"* szólítja fel a belső romlásba ragadott keresztény világot. Hogy ennek a *„metafizikai várakozásnak"*, amelyben Ziegler 1934 után és 1945-öt követően kétségtelenül élt, helyes viselkedésnek kellett lennie, ellenben éppenséggel nem a hatalom kibontakoztatása, nem a politika teológiai vagy a teológia politikai potenciáljának újjáélesztése volt, hanem jóváhagyás és higgadtság, visszatérés a keresztény lelkiismerethez, s ezzel mindenekelőtt az önismerethez, mint a *Logosszal* szembeni engedelmesség elsőleges megnyilvánulásához. Ez a kései Ziegler alapállása. A politikai teológia a kései művekben politikai filozófiává lesz, miközben az előbbi is valóra válik bennük, semmibe véve az eszme minden közvetlenül politikai célját, a *Logos*ban megalapozott *Metanoiá*nak engedelmeskedve, amelyről nem kizárólag az e kötetben szereplő, egy svájci baráthoz írt, mély benyomást keltő nyílt levél szól, hanem amelyben, ahogy már rámutattunk, valamennyi kései mű a maga rendszeres alapjával bír.

Ford. Németh Bálint

---

[33] Apollón utolsó megjelenése. Német kiadás: Lipcse, 1937, Hegner. *(A ford.)*

[34] Megtestesülés. Német kiadás: Olten, 1948, Summa-Verlag. *(A ford.)*

[35] Leopold Ziegler. Egy kulcsalak Ernst Jünger és Friedrich Georg Jünger gondolatkörében. Német kiadás: Würzburg, 2009, Koenigshausen & Neumann. *(A ford.)*

[36] Kétféle szocializálás. *(A ford.)*